

1977-11-16

Främjande av offentlighetsprincipen med ADB

Problemet

För att offentlighetsprincipen skall kunna ges verkligt innehåll behöver två frågeområden belysas:

- a) Hur får gemene man/kvinna reda på vilka dokument som existerar (har upprättats) i förvaltningen?
- b) Hur kan man direkt beställa fram ett dylikt dokument?

Problemområdet a) är uppenbarligen en "föregångare" (precedent) till b). Det kan inledningsvis synas som om dessa två områden är av olika typ. Närmare eftertanke säger dock att en service för att tillgodose b) rimligen kan inledas med en service av typ a), bland annat av "jämställdhetsskäl". Kunskap om dokumentets existens bör vara så vidsträckt spridd som möjligt, för att möjliggöra verklig dokument-efterfrågan från allmänheten.

För att tillgodose dokumenteafterfrågan kan en aktiv eller en mer passiv linje tänkas. Den aktiva innebär att direkt informera allmänheten, löpande och periodvis, om vad som finns. Den passiva linjen innebär uppenbarligen att enbart ge svar på frågor, när nu dessa kommer. Dessa två ambitionsnivåer kan principiellt båda tillgodoses på basis av samma informationssystem.

Tillgänglighet

En avgörande fråga av tekniskt/ekonomisk (och även social, användarorienterad) art rör hur långt ut i samhället en service av åtminstone typ a) skall sträcka sig. Om man antar att system av typen Viewdata (el liknande) - med hemterminaler i de enskilda hemmen och på de flesta arbetsplatser m m - kommer fram under 1980-talet, är det rimligt att i tillgänglighetsresonemangen utgå från dessa praktiska möjligheter. Skulle dylika system dröja, har man då i alla fall varit förutseende.

Även annan informations-efterfrågan kommer att följa till gång till sådan terminalutrustning, och telelinjer, enligt denna hypotes. Problemet kring offentlighetsprincipen reduceras därför väsentligen till spørsmålet kring tillhandahållandet av en datatjänst av upplysningstyp på telefonnätet/ det allmänna datanätet.

Upplysningstjänstens art

En central institution kan knappast, av såväl aktualitets- som ekonomiska skäl, tillgodose hela landets efterfrågan. Naturligt är dock att ta tillvara de skalfördelar som en gemensam "grovupplysning" kan innebära. En tjänst av typen socialkatalogen eller vissa delar av telefonkatalogen, men datoriserad.

Frågor att besvara - eller aktivt upplysa om - är då av typen

- Vilka ansvarsområden har vilka myndigheter?
- Vilken vidare ansvarsuppdelning - internt - har myndigheterna?
- Vilka typer av dokument handläggs av vilka myndigheter?

Delar av dessa frågor kan belysas genom att studera hur myndigheternas diariieföring ter sig. Gemensamheter här underlättar väsentligt en kommande upplysningstjänst till allmänheten. Vissa samordningsproblem här skulle dock ej förvåna.

Programvara för en sådan allmänupplysning kan utvecklas centralt, och sedan tillhandahållas regionalt, exempelvis via länsdatorer och speciella lokala minidatorer för dessa ändamål kan även tänkas. För att utveckla den erforderliga dialogprogramvaran behövs tämligen omfattande utvecklingsinsatser. Styrelsen för teknisk utveckling kan exempelvis ta del i detta utvecklingsansvar.

Preciserade frågor

Den nämnda allmänupplysningens ansvar måste principiellt sluta vid dokumenttyp, eller tidigare i dialogen. De djupare frågorna, ner till begäran om explicit dokument, måste tas om hand av frågesystem inom den för det berörda dokumentet ansvariga myndigheten. Varje myndighet bör då alltså hålla en detaljservice kring de dokument som där handläggs.

Detta kan innebära en omfattande investering, att ta fram dialogsystem som passar varje i sammanhanget aktuellt myndighet. Detta blir ett pris att betala för en verkligt fungerande offentlighetsprincip.

Olika myndigheter kommer att ha datasystem av olika typer. En dokumentupplysningsstjänst på detaljnivå måste därför bygga på ett särdeles flexibelt frågesystem med databasuppbäckning. Definition av detta blir svårt. Kanske är gemensam framtagning omöjlig på de stora individuella systemskillnaderna.

Integritet kontra offentlighet

Samkörning mellan olika dokument, eller register, i det extrema fallet skapad genom att helt enkelt läsa två offentliga dokument bredvid varandra, skapar potentiellt svåra integritetsproblem. De kan knappast ens förutses till art och omfång.

Även ett enda offentligt dokument omfattande någon integritetskänslig uppgift, kan ställa integritetsskyddet direkt mot offentligheten. Hur långt bör man gå i service till allmänheten t ex beträffande tillhandahållande av dokumentinnehåll rörande t ex bostadsbidrag, sjukpenning, underhållsskyldighet, ansökan om statliga lån m m? En i och för sig offentlig personuppgift som endast med praktisk svårighet kan göras tillgänglig för ev intressenter, får ju mycket större integritetshotande verkan om den direkt kan beställas fram på grannarnas hemterminaler.

Ett sätt att definiera gränssnittet mellan offentlighetsprincip och integritetsskydd enligt datalagen vore att bestämma att de frågesystem som kan användas på hemterminalen, ger svar på frågor "hit men inte längre". Man får direkt reda på dokumentets existens och principiella typ, men för att nå fram till det ursprungliga dokumentet, måste efterfrågaren ta "manuell" kontakt med den berörda myndigheten, på sätt liknande vårt nuvarande.

Gränsen mellan integritet och offentlighet kännetecknas i datasamhället av en praktisk resurssituation: Hur hänsynsfulla bör vi vara med de datastyrda upplysnings-tjänsterna?